

A hatalomfüggőségről

„Ami megoldhatatlan: hatalom csak annak járna, aki irtózik tőle.”

Ancsel Éva

Olyan témához szeretnék nyúlni, mellyel már bőséges irodalom foglalkozott, és foglalkozik ma is, tanulmányozták a diktátorok személyiségét, motivációit, könyvtárnyi irodalom született erről. De ezúttal új megközelítésben – mint függőséget – szeretném megvizsgálni.

Addiktológiával foglalkozó szakemberként számos, függőségben szenvedő emberrel találkoztam már, alkoholbetegekkel, pszichoaktív szerekkel élőkkel, társfüggőkkel, evési rendellenességgel küzdőkkel és így tovább. Úgy érzem, mindegyikkel tudtam azonosulni, és mélyen megértettem ezeket a dependenciákat és talán a mögöttes okokat is. Egyetlen addikció, amely előtt mindig is értetlenül álltam, az a hatalomfüggés. Itt az ideje, hogy elgondolkozzam rajta.

Függőség-e egyáltalán a hatalomvágy, illetve a már megszerzett hatalommal élés, illetve visszaélés? Úgy gondolom, igen, méghozzá a viselkedési függőség egyike, hiszen a dependencia számos kritériumának megfelel, többek között ennek: a „beteg” olyan jelentős időmennyiséget tölt el vele – mármint adott függőségével –, mely minden más, fontos tevékenységtől elvonja. (Most a „lusta főnökről” ne beszéljünk, mert ilyen is van persze.)

A hatalomfüggők többsége alapvetően semmi mással nem tud foglalkozni, mint hatalma megszerzésével és főleg megőrzésével, és ennek mindent alárendel. Leginkább a workalcoholickal, a munkamániással rokoníthatók. Csakhogy a „hatalommániákusok” súlyos hatással bírnak mások, az

alárendeltjeik életére. A szenvedélybetegek többsége önpusztító életet él, a hatalomfüggő nem magát, hanem másokat pusztít, sokszor a szó eredeti értelmében. (Persze magát is, bár ennek nincs tudatában.)

Elsősorban a „kis diktátorokról”, pl. kicsi hatalmukkal élő és visszaélő munkahelyi főnökökről, igazgatókról szeretnék írni, a politikában szerepet játszó nagyhatalmúakkal már foglalkoztak eleget. Az előbbi jelenségre született is egy új kifejezés: *bossing*. (A boss – főnök – szóból.) Az ilyen vezető rettegésben tartja a munkatársait, ami ma, a munkanélküliség fenyegetettségében élőkkel szemben igen jól tud működni, és önalávető, ellenállni képtelen „alattvalókat” teremt. De ezt a félelmet a „boss” élvezettel nézi, hiszen ez egyik örömforrása. Ne feledjük, hogy minden függőség egyfajta kompenzáló örömforrás.

„Az igazgató legyen dúvad természetű, senkire se legyen tekintettel, és már gyerekkorában legyen galerivezér. Aki nem élvez a hatalmat, ne gyakorolja...” – írja Spiró György egyik novellájában.

Alapvető, hogy támogató bázist, merem mondani, besúgó hálózatot épít maga köré. Mindenkiről mindent tud a „téglái” révén. Az információ – mondják – hatalom. Erre azért is szüksége van, mert *így tudhatja meg munkatársai gyenge, támadható pontjait*, no meg tekintélye nem engedi meg, hogy alászálljon, és saját maga győződjön meg a valóságról, munkatársai valódi működéséről. Ha néha mégis megteszi, többnyire akkor sem a közvetlen munkatársakkal beszél, hanem azokkal, akik még az általa kiszolgáltatott kollégái alatt is állnak. Ha olykor mégis rapportra hívja áldozatát, kerülő utakat használ, nem egyenes. Beszédmódjában sem. Nem néz az ember szemébe. Először kérdez valamit, amiről a kérdezettnek fogalma sincs, mire vonatkozik. Köntörfalaz. Milyen kiváló kifejezés! Megfélemlít már a kérdéseivel is, és a munkatárs azt sem tudja, miről van szó. Nagy nehezen a végén a tárgyra tér. De tele előfeltevésekkel, előítéletekkel. A beosztott, ha nem elég bátor, megsemmisül, és talán el is hiszi, hogy szörnyű hibát követett el, hogy inkompetens és alkalmatlan.

Kisdiktátor lehet családon belül egy hatalmaskodó, megfélemlítő apa is, aki súlyos károkat képes okozni nemcsak a feleségének, de a gyerekeinek is. A patriarchális családokban ez évszázadok óta elfogadott. Van egy úr a házban, a többieknek kuss. A családon belüli hatalommániások gyakran maguk is szenvedő alárendeltjei a munkahelyükön egy hatalmaskodó főnöknek, akik frusztrációikat a még náluk is gyengébb házastársukon és a gyerekeiken bosszulják meg.

A hatalomnak másodlagos hozadékai is vannak: az átlagosnál jóval több pénz, de ami ennél fontosabb (és ami az esetleges bukás utáni időkre is biztosítékul szolgál): kapcsolati háló vagy – ahogy ma mondják –: kapcsolati tőke; no és nők, nők, nők. (Ne feledjük, hogy manapság is többnyire hímneműek a főnökök.) Hogy jönnek képbe a nők? A nők vonzódnak a hatalommal bíró férfiakkhoz. Egy főnök feleségének vagy „csak” szeretőjének lenni óriási előnyökkel jár: valamiféle védelemmel, előrejutási lehetőséggel, kiváltságokkal. De ne ítélkezzünk rögtön, ne lássunk magunk előtt egy haszonleső perszónát, mert ennek a vonzódásnak talán evolúciós okai is vannak, hiszen a nők gyermekeik leendő apjának ösztönösen is erős, „hatalmas” férfit kívánnak. Ez már a törzsközösségekben is így volt, akárcsak az állatvilágban.

A hatalomfüggő ember sérült személyiség, többnyire gyerekkorában egy hatalmaskodó atya nyomása alatt élt. Most bosszút áll rajta – másokon keresztül.

Akár diktátorokról, maffiavezéerekről, akár kisleányokról van szó, Jerrold Post washingtoni professzor szerint pszichéjüknek négy alapeleme van: énközpontú, messianisztikus küldetéstudat; a paranoia egy fajtája; beszűkült lelkiismeret és gátlástalanság; különös képesség a környezet tagjainak agya és lelke fölötti uralom megszerzésére, birtoklására.

A fentiek értelmében a hatalomfüggő állandóan fél és gyanakszik. Van mit vesztenie. Híveiben sem bíz, bárki bármikor kieshet piksziséből.

Gyógyítható-e a hatalomfüggés? Nos, nem igazán. Ugyanis az ilyen ember nincs tudatában annak, hogy vele bármi probléma lenne, ez is a

nárcizmusa, a betegsége része. Így aztán eszébe sincs segítséghez fordulni. Egy esetleges bukás, a felettesei – hiszen neki is vannak – bizalomvesztése utáni depresszió, tehát nem az eredeti probléma miatt felkereshet szakembert. Akkor talán van némi esélye...

Munkatársai („alattvalói”) vagy (őszintén, illetve félelemből) lelkes hívei, vagy csendben, észrevétlenül próbálnak meghúzódni, vagy ellenállnak. Az „ellenállókkal” szemben a hatalomfüggő mindent elkövet, hogy tönkretégye őket, és ha ez valamiért megfiúsul, tombol, őrijong, és továbbra is a megfélemlítéssel próbálkozik. Gyűlöli, és nem is érti őket. Hogyhogy nem félnek? Demokrata az, aki nem fél – vallotta Bibó István. Ezt a fajta belső szabadságot a hatalomfüggő nem ismeri, nem tud mit kezdeni vele. Nem is sejti, hogy ez a belső szabadság az élet egyik legnagyobb ajándéka.

Gimes Katalin

